

بررسی رابطه ی بین سرمایه ی فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران (مطالعه موردی: دبیران مدارس متوسطه شهر خلخال)

علی اصغر فیروزجائیان^۱

فتح اله گرامی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۱/۳۰

تاریخ تصویب: ۱۳۹۲/۰۴/۰۵

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی رابطه سرمایه ی فرهنگی دبیران متوسطه شهر خلخال با منزلت اجتماعی آنان می پردازد. بدین منظور از دیدگاه بوردیو در ارتباط با سرمایه فرهنگی استفاده شده است. بوردیو معتقد است سرمایه فرهنگی دارای سه شکل تجسم یافته، عینیت یافته و نهادی می باشد. سؤال های اصلی پژوهش عبارت است از: سرمایه فرهنگی چه تأثیری بر منزلت اجتماعی معلمان شهر خلخال دارد؟ هر یک از ابعاد سرمایه فرهنگی بر میزان منزلت اجتماعی معلمان چگونه تأثیر می گذارد؟ روش تحقیق از نوع همبستگی بوده و به شیوه پیمایشی با ابزار پرسشنامه اجرا شده است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه دبیران شاغل در مدارس متوسطه شهر خلخال (۱۲۰ نفر) تشکیل می دهند، که بعلاوه تعداد کم جامعه آماری، حجم نمونه ۱۲۰ نفر (کل شماری) انتخاب گردید. نتایج به دست آمده نشان می دهد وضعیت سرمایه فرهنگی معلمان در مقایسه با منزلت اجتماعی در سطح مطلوبی قرار دارند و آنها در ابعاد مختلف سرمایه فرهنگی به خصوص بعد تجسم یافته که مهارت ها و توانایی های شخصی را شامل می شود نمره بهتری کسب کرده اند. در بررسی فرضیه های تحقیق نیز می توان گفت: بین سرمایه فرهنگی و احساس منزلت اجتماعی همبستگی مثبت وجود دارد. همچنین ابعاد سه گانه سرمایه فرهنگی در احساس منزلت اجتماعی تأثیر مثبت و معنی داری دارد با این تفاوت که میزان همبستگی بعد نهادی در مقایسه با سایر ابعاد بیشتر است. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه حاکی از تبیین ۰/۷ تغییرات منزلت اجتماعی با توجه به ابعاد سه گانه سرمایه فرهنگی می باشد.

واژگان کلیدی: سرمایه ی فرهنگی، منزلت اجتماعی، ابعاد سرمایه ی فرهنگی

^۱ - دکترای جامعه شناسی، استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه مازندران. Email: firozjayan@gmail.com

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال

مقدمه

تعلیم و تربیت مردان و زنان توانمند آینده (کودکان و نوجوانان فعلی) به معلمانی با انگیزه و کار آمد نیاز دارد. بسیاری از کشورهای دنیا نقش معلم در توسعه پایدار را به خوبی درک کرده اند و با فراهم آوردن شرایط مناسب، منزلت اجتماعی^۳ بالایی را برای این حرفه تدارک دیده اند برای مثال در کشورهای اروپایی حرفه معلمی منزلت اجتماعی روبه بالایی دارد (پاپلتون و رایز برگ ۱۹۹۰، دینهام و اسکات ۲۰۰۰) و در کشورهایی مانند آمریکا (هویل ۱۹۹۵، تریمن ۱۹۹۷) و تایوان (لین ۱۹۹۹) حرفه معلمی نسبت به حرفه هایی مانند دندانپزشکی و حسابداری، منزلت و احترام بالاتری دارد.

منزلت هر شغل چگونگی رفتار متقابل و انتظارات جامعه را از شاغلان تعیین می کند و آنان را در ساخت دهی به تعامل های اجتماعی یاری می رساند. در کشورهای گوناگون هر شغلی منزلت ویژه خود را دارد و مردم هر کشوری می توانند مشاغل با منزلت بالا یا پایین را از هم تشخیص دهند (کاظمی پور، ۱۳۷۳). مردم از شاغلان با منزلت بالا تمکین می کنند کمک می طلبند و یا می خواهند مانند آنان شوند. برای مثال در مقایسه با مشاغل کارگری پزشک احترام بیشتری دارد و بیشتر اوقات به توصیه های او عمل می شود.

فرایند کاهش منزلت اجتماعی حرفه معلمی در ایران نتایج زیانباری در پی داشته است. که گرایش نداشتن جوانان مستعد به این حرفه (افلاکی فرد، ۱۳۸۰) احساس سرخوردگی و اضطراب شغلی (آگیلار و فای، ۱۳۷۹) کاهش انگیزش شغلی (کلدی و عسگری: ۱۳۸۲) بروز نارضایتی در میان معلمان به صورت اعتصاب و راهپیمایی، کاهش تأثیر نقش الگویی معلمان برای دانش آموزان و در نهایت نا کار آمدی نهاد تعلیم و تربیت برای پرورش نسل آینده (معید فر و ذهانی، ۱۳۸۴) از جمله این پیامدها به شمار می آیند. برای کاهش و حذف چنین پیامدهایی باید منزلت اجتماعی حرفه معلمی متناسب با نقش ها و کارکردهای آن تغییر کند. بر این اساس و با توجه به اینکه منزلت اجتماعی از متغیرهای گوناگونی متأثر می شود این تحقیق بر آن است تا به بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی معلمان بپردازد. در حقیقت سؤال اصلی این تحقیق این می باشد که آیا سرمایه فرهنگی (و ابعاد آن) بر منزلت اجتماعی معلمان تأثیر دارد؟

طی سال های جاری موضوع سرمایه فرهنگی و ارتباط آن با متغیرهای مختلف، زمینه ی پژوهشی برای پژوهشگران رشته های مختلف علوم انسانی شده است. لذا جهت روشنگری و تبیین بهتر مسأله به برخی از پژوهش های داخلی و خارجی انجام یافته در این زمینه اشاره می شود.

پژوهشی با عنوان بررسی منزلت اجتماعی حرفه معلمی (دبیر دبیرستان و آموزگار دبستان) و تغییرات آن در طول سه دهه گذشته در سال ۱۳۸۷ انجام شده است. در این پژوهش محققان بدنبال پاسخگویی به سؤال "منزلت اجتماعی حرفه معلمی (دبیر دبیرستان و آموزگار) در حال حاضر از نظر مردم چگونه است؟" بوده اند. نتایج تحقیق نشان می دهد از دیدگاه شهروندان تهرانی حرفه معلمی (دبیر دبیرستان و آموزگار) منزلت اجتماعی رو به بالایی دارد. نتایج تحقیق نشان داد شهروندان تهرانی معتقدند

^۳ - Social Prestige

حرفه معلمی از پیشه‌وری، مهارتی، کارگری، راندگی، و کشاورزی جایگاه بالاتری دارد و از طرف دیگر آنان براین باورند که جایگاه مشاغل ورزشی، هنری، تجاری و تولیدی، نظامی و انتظامی به ترتیب از حرفه معلمی بالاتر است. در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق نتایج تحقیق حاکی از این است که طی ۳۰ سال گذشته جایگاه این حرفه رو به کاهش داشته است (علیزاده و دیگری، ۱۳۸۷).

در پژوهشی دیگر که عوامل مؤثر بر منزلت اجتماعی پلیس راهنمایی و راندگی از دیدگاه کارکنان راهنمایی و راندگی استان اردبیل در سال ۱۳۸۶ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که ۶ متغیر رفتار و عملکرد، وضعیت معیشتی، تجهیزات و امکانات پلیس، وضعیت ظاهری، وضعیت خانوادگی و نوع وظایف پلیس راهنمایی بر منزلت اجتماعی آنان تأثیر داشته است (فهیمی، ۱۳۸۶).

پژوهش دیگری تحت عنوان اندازه‌گیری سرمایه‌ی فرهنگی بر اساس نظریه بوردیور ایران به سال ۱۳۸۷ نگاشته شده است. در این تحقیق سرمایه‌ی فرهنگی در ایران را در سه بعد (فردی، جمعی و ملی) در پانزده مؤلفه و پنجاه و سه شاخص اندازه‌گیری و ارزیابی شده است و در استخراج نتایج با توجه به اهمیت شاخص‌ها در میان ابعاد، میان مؤلفه‌های فردی هویت و در شاخص‌های مؤلفه‌های فردی، تحصیلات بیشترین وزن را به خود اختصاص داده اند (سپهرنیا، ۱۳۸۷).

طبق پژوهش دیگری با عنوان بررسی منزلت اجتماعی معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان دوره‌های راهنمایی تحصیلی و متوسطه با هدف شناخت منزلت اجتماعی معلمان دوره‌های راهنمایی تحصیلی و متوسطه شهر پاکدشت از دیدگاه دانش‌آموزان دوره راهنمایی و متوسطه این نتایج به دست آمده است: بین دیدگاه دانش‌آموزان پسر و دختر دوره راهنمایی تحصیلی پیرامون تأثیر ارزش‌گذاری جامعه به شغل معلمی بر منزلت اجتماعی معلمان تفاوت معنادار وجود دارد. بین دیدگاه دانش‌آموزان دوره‌های راهنمایی تحصیلی و متوسطه در مورد تأثیر شرایط مادی بر منزلت اجتماعی معلمان تفاوت معنادار وجود دارد. بین دیدگاه دانش‌آموزان پسر و دختر دوره‌های راهنمایی تحصیلی و متوسطه درباره تأثیر افزایش معلومات معلمان بر منزلت اجتماعی آنان تفاوت معنادار وجود دارد (سرمرد و همکاران، ۱۳۸۸).

تحقیقی با عنوان جایگاه معلمان در آلمان و ایرلند، دیدگاه معلمان را در کشورهای اروپایی که درجات صنعتی متفاوتی دارند (جمهوری آلمان و ایرلند) نسبت به نقش و وضعیت اجتماعی‌شان بررسی نموده است. نتایج حاصل از بررسی بیان می‌دارد که معلمان در جمهوری فدرال آلمان در مقایسه با همکاران خود در کشورهای کمتر صنعتی، توهمنات خود را درباره حرفه خودشان و نیز درباره‌ی نحوه بهبود کارایی و پرستیژ زمینه حرفه خود از دست داده‌اند (پرتیچارد، ۲۰۰۳: ۱۱).

در تحقیق دیگری با عنوان پایگاه اجتماعی معلمان در تایوان، محقق به بررسی پایگاه اجتماعی معلمان در کشور تایوان و مقایسه پایگاه اجتماعی آنها با دیگر معلمان در سطح بین‌المللی پرداخته و به این نتیجه دست یافته که در سطح بین‌المللی، معلمان در مقایسه با سایر مشاغل از یک پایگاه پایین برخوردار هستند و این مسأله به مخالفت با نظام، تعداد زیاد نیروی کار یا کاهش کیفیت توانایی آموزشی معلمان منجر گردیده و یک ناهمخوانی را در پایگاه اجتماعی به وجود آورده است. اما در تایوان، توانایی آموزشی معلمان بطور عمده در سطح بالایی قرار دارد (لی، ۲۰۰۲).

مطالعه ای با عنوان بررسی پایگاه حرفه‌ای و احساس اجتماعی معلمان در آموزش و پرورش ابتدایی و راهنمایی در استرالیا انجام یافته است. هدف عمده در این تحقیق، بررسی تصورات حرفه‌ای معلمان مقاطع ابتدایی و راهنمایی استرالیا از حرفه خودشان نسبت به سایر مشاغل است. این پژوهش یک جستجوی شخصیتی است که به بررسی مشکلات و انتظارات شغلی معلمان می‌پردازد و سهم آموزش و پرورش را در هدایت افراد به سوی مشاغل مناسب مورد ارزیابی قرار می‌دهد. روش‌های مختلف بکار برده شده که از طریق آن معلمان و دیگر افراد سهیم در امر آموزش در رابطه با مشکلات روحی خود در حرفه معلمی گزارش داده‌اند. ارتباط بین گزارش‌ها و مشاهدات از یک سو و مفاهیم شغلی معلمان از سوی دیگر موضوع مورد بررسی تحقیق بوده، به عقاید عامه توسط این تحقیقات پاسخ داده شده است. علاوه بر آن، این مبحث شکل دهنده مراحل مختلف تحقیق پیرامون مشکلات معلمان با دیگر مشاغل مرتبط با امر آموزش و پرورش است. (ورنون، ۲۰۰۰: ۱۴).

چارچوب نظری

اصطلاح سرمایه‌ی فرهنگی نخستین بار توسط پیر بوردیو در مقاله تحت عنوان "اشکال سرمایه" که در سال ۱۹۸۶ چاپ شده است به ادبیات علوم اجتماعی و انسانی وارد شده است. آنجا که می‌نویسد: اندیشه سرمایه فرهنگی برای نخستین مرتبه زمانی برایم مطرح شد که در پژوهشی در خصوص نابرابری‌های پیشرفت تحصیلی دریافتم تفاوت عملکرد آموزشی کودکان را می‌توان بر حسب اختلافات طبقه اجتماعی آنان توضیح داد. نحوه توزیع سرمایه‌ی فرهنگی و تفاوت موجود بین خانواده‌ها از لحاظ میزان بهره‌مندی از این سرمایه می‌تواند عامل اختلاف بین گروه‌های اجتماعی و توجیه‌کننده شکاف طبقاتی آنها باشد (بوردیو، ۱۹۸۶: ۲۴۳).

اصطلاح سرمایه فرهنگی ۴ در قیاس با سرمایه اقتصادی و نظریات، قوانین و تحلیل‌های مباحث مربوط به سرمایه‌داری رواج یافت. بنا به تعریفی که بیشتر به وسیله جامعه‌شناسان به کار می‌رود، سرمایه فرهنگی مجموعه‌ای از روابط، معلومات، اطلاعات و امتیازات است که فرد برای حفظ کردن یا به دست آوردن یک موقعیت اجتماعی از آن استفاده می‌کند.

بوردیو سرمایه فرهنگی را شناخت و ادراک فرهنگ و هنرهای متعالی، داشتن ذائقه خوب و شیوه‌های عمل متناسب تعریف می‌کند (فاضلی ۱۳۸۶: ۴۷). لامونت و لارو سرمایه فرهنگی را مجموعه‌ای از نمادهای فرهنگی نهادی شده مشترک و عالی رتبه قلمداد می‌کند. بنظر هابیس (۲۰۰۰) اصطلاح سرمایه فرهنگی را باز نمایی جمع نیروهای غیر اقتصادی مثل زمینه خانوادگی، طبقه اجتماعی، سرمایه‌گذاری‌های گوناگون و تعهدات نسبت به تعلیم و تربیت منابع مختلف و مانند آنها که بر موفقیت آکادمیک (علمی و تحصیلی) تأثیر گذارد، تعریف می‌نماید (ابراهیمی لویه، ۱۳۸۰: ۱۸۰). از نظر دیماجو سرمایه فرهنگی یعنی داشتن ذائقه‌های دارای پرستیژ و توانایی درک و شناخت اشیا یا سبک‌های هنری است که دارندگان اقتدار فرهنگی به آنها اهمیت می‌دهند. (فاضلی ۱۳۸۶: ۴۹). دیوید تراسبی در تعریفی دیگر

۴ - cultural capital

بررسی رابطه ی بین سرمایه ی فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران
(مطالعه موردی: دبیران مدارس متوسطه شهر خلخال)

سرمایه فرهنگی را نوعی دارایی می‌داند که مجسم کننده، ذخیره کننده یا تأمین کننده ارزش فرهنگی علاوه بر هر گونه ارزش اقتصادی است که می‌تواند داشته باشد. (تراسی، ۱۳۸۲: ۶۸)

اشکال و ابعاد سرمایه فرهنگی از نظر بوردیو

سرمایه فرهنگی از منظر بوردیو از یک سو به معلومات کسب شده بر می‌گردد. مانند با فرهنگ بودن، فعالیت در حوزه خاصی از دانش و غیره. از سوی دیگر در حالتی عینیت یافته تبلور می‌یابد مانند اموال فرهنگی از قبیل تابلو ها کلکسیون ها ی مختلف، اجناس عتیقه و غیره. و همچنین در اشکال نهادینه شده مانند مدارک تحصیلی و موقعیت های شغلی همچون معلم، پزشک، کشیش، شهردار و غیره (اسمیت، ۱۳۸۱: ۳۳۴). بوردیو سرمایه فرهنگی را به سه دسته تقسیم می‌کند.

۱- سرمایه فرهنگی تجسم یافته یا متجسد (سرمایه بدنی و فردی)

نوعی ثروت بیرونی است که به بخش جدایی ناپذیری از کار تبدیل شده است. انباشت سرمایه ی فرهنگی در حالت متجسد، یعنی به شکل آنچه فرهنگ و پرورش و تیمار و تربیت نامیده می‌شود. به صورت جزیی از کالبد در آمدن و به کالبد پیوستن و جزئی از آن شدن است. عمل اخذ و اکتساب کاری است که شخص روی خودش انجام می‌دهد. این ثروت متجسد و این ثروت بدنی را که به جزء جدا نشدنی وجود شخص و محدوده اعمال گونه و عادت گونه او تبدیل شده، نمی‌توان آن را از طریق هدیه، خرید یا مبادله منتقل کرد. این نوع سرمایه به صورت آمادگی های مدام ذهن و جسم تجلی می‌یابد. (تاج بخش، ۱۳۸۴: ۱۴۰)

گفتنی است که سرمایه فرهنگی بوردیو در بخش فردی شامل نگرش، آگاهی، مهارت و دانش است. که در راستای ارزیابی این حوزه شاخص‌هایی از قبیل میزان اثرگذاری تحصیلات والدین بر تحصیلات فرزندان، میزان ارتباط شغل پدر در ارتقای علمی فرزندان، میزان ارتباط طبقه اجتماعی و اقتصادی خانواده بر پیشرفت یا نداشتن پیشرفت تحصیلی فرزندان، نوع و میزان مصارف محصولات فرهنگی.

۲- سرمایه ی فرهنگی عینیت یافته

لازمه سرمایه فرهنگی عینیت یافته، وجود سرمایه ی فرهنگی تجسم یافته است. یعنی باید امکانات لازم همراه با افراد واجد شرایط که لازم و ملزوم یکدیگرند شکل گیرند تا از طریق آن، سرمایه ی فرهنگی عینیت یافته نمود پیدا کند. این سرمایه بدیهی ترین و آشکارترین نوع سرمایه فرهنگی است. که افراد جامعه می‌توانند از آن بهره مند شوند و بیشتر در کالاها و اشیای مادی تجسم می‌یابد. از ویژگی‌های بارز آن، قابل انتقال بودن آن است. بدین لحاظ، این سرمایه به نوعی در شکل اقتصادی هم مطرح است که البته می‌توان جنبه نمادی آن را نیز حفظ کرد. به طور خلاصه به تمامی اشیا و کالاهای فرهنگی، سرمایه فرهنگی عینی می‌گویند. یکی از بدیهی ترین و عینی ترین شکل های سرمایه فرهنگی، مصرف کالاهای گوناگون فرهنگی در میان اقشار مختلف جامعه است که خود می‌تواند تابعی از متغیر

های گوناگون فردی و اجتماعی باشد. سرمایه فرهنگی عینیت یافته، در اشیای مادی نظیر نوشتار، اثر نقاشی، ابزار و نظایر آن به طور کلی در مادیت آن قابل انتقال است. لذا کالاهای فرهنگی را هم به صورت مادی می توان تخصیص داد که به سرمایه اقتصادی منجر شود و هم به صورت نمادی که به سرمایه فرهنگی منجر شود. (شارع پور و خوش فر، ۱۳۸۱: ۱۳۷).

۳- سرمایه فرهنگی نهادی و ضابطه ای

این سرمایه، از یک طرف وابستگی و ارتباط متقابل شدیدی با نوع اول سرمایه (سرمایه متجسد) دارد که لازمه آن قبل از هر چیز وجود افراد با صلاحیت و مستعد برای کسب انواع مدارک تحصیلی و دانشگاهی و از طرف دیگر به وجود نهادهای رسمی بستگی دارد که به شکل پلی میان اقتصاد و فرهنگ قرار می گیرند. و این توانایی را دارد که سرمایه ی فرهنگی را از طریق کاربرد آن به طرق معقول و رسمی، به سرمایه ی اقتصادی تبدیل کند. این سرمایه با قوانین و مقررات نهادینه شده حاصل می شود و برای دارنده آن پایگاه اجتماعی به وجود می آورد. به نظر بوردیو سرمایه ی فرهنگی منحصر به فرد است شکل سرمایه قابل تبدیل، اما غیر قابل تقلیل به سرمایه اقتصادی است (همان، ۱۳۸۱: ۱۳۸).

منزلت اجتماعی

آلن بیرو در تعریف و توصیف منزلت اجتماعی می نویسد: "از نظر لغوی این لغت به توهماتی اطلاق می شود منبعث از جادو و یا پدیده هایی که عجیب به نظر می رسند، اعتبار اجتماعی (منزلت)، نفوذ و اعتباری است که دیگران به شخصی به جهت خصایص گوناگون و کم و بیش واقعی که به او منتسب می دارند، می بخشند" (بیرو، ۱۳۷۴: ۸).

نظریه پردازانی همچون دورکیم (۱۹۱۲)، پارسونز (۱۹۵۲)، گیدنز (۱۹۸۹) در پی تدقیق ماهیت منزلت اجتماعی و شناسایی و معرفی عوامل مؤثر بر آن برآمده اند. این اندیشمندان جامعه شناس، اغلب منزلت اجتماعی را مترادف «پایگاه اجتماعی» تلقی می کنند که فرد در گروه با استناد پاراگراف مرتبه و موقعیت اجتماعی یک گروه، کسب میکند و بر اساس آن از برخی مزایا و ویژگی ها، برخوردار می گردد. لیکن مولفان و محققان متأخر، منزلت اجتماعی را نوعی شأن، اعتبار، عزت و احترام می دانند که جامعه برای افراد یک گروه، نهاد و یا برای شغل قائل هستند.

از دیدگاه جامعه شناسی این اصطلاح به عنوان رتبه، پایگاه، و موقعیت اجتماعی اشخاص، گروه ها و سازمان ها در مقایسه با یکدیگر به کار می رود. (ملک، ۱۳۷۴: ۸). ملوین تامین، منزلت را ارزشی می داند که یک جمع (جامعه، گروه یا سازمان) برای یک نقش اجتماعی قائل است و یا مقام فرد یا گروه با توجه به توزیع شأن (حیثیت) در یک نظام اجتماعی را منزلت می نامد. منزلت اجتماعی نوعی ارزیابی است که بر پایه ی معیارهای ارزش اجتماعی معتبر در جامعه از پایگاه اجتماعی یک شخص در ذهن دیگران به عمل می آید و نشان می دهد که پایگاه شخص نسبت به اشخاص دیگر در فضای اجتماعی کجاست. (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۴۱۲)

جامعه شناسان، پایگاه اجتماعی را معادل «Social Status» به کار می برند و معتقدند که شاخص های آن شامل شغل، تحصیلات و میزان درآمد می باشد (بیرو، ۱۳۷۴: ۸). در واقع، منزلت

اجتماعی معادل «Social Prestige» متفاوت از پایگاه اجتماعی افراد می‌باشد. این مفهوم در دو معنی به کار می‌رود: ۱- شهرت، اعتبار، وجهه، آبرو، حیثیت، پرستیژ، حیثیتی، اعتباری ۲ پرستیژ، برای کسب اعتبار. که برخی از اندیشمندان معادل این اصطلاح را آبروی اجتماعی، شأن اجتماعی، حیثیت اجتماعی و اعتبار اجتماعی دانسته‌اند. منزلت اجتماعی بیشتر به جنبه ذهنی شأن و منزلت افراد از دیدگاه جامعه برمی‌گردد. اینکه شأن و منزلت فرد در مقایسه با افراد دیگر تا چه اندازه می‌باشد، بیشتر تحت تأثیر نگاه مردم، جامعه، قبیله، گروه و غیره نسبت به فرد است. اگر چه میزان درآمد افراد، تحصیلات، مسکن و دیگر عوامل در منزلت اجتماعی افراد اثرگذار است؛ اما میزان پذیرش همین شغل و درآمد و تحصیلات افراد از نگاه مردم در طبقه بندی و سلسله مراتب اجتماعی، نقش به‌سزایی در تعیین حیثیت اجتماعی کنشگران اجتماعی دارد. (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۲۳۱)

بسیاری از جامعه‌شناسان، شغل را عامل اصلی منزلت فردی می‌دانند. به عنوان مثال، تحقیق مشهوری که در سال ۱۹۶۴ توسط نورث و هات در آمریکا انجام شده، نقطه عطفی در این باره بود. در این تحقیق از پاسخگویان خواسته شده، مشاغل مختلف (۸۸ شغل مختلف) را از لحاظ منزلت اجتماعی رتبه بندی کنند که در نهایت براساس قضاوت پاسخگویان نوعی منزلت سنج یا مقیاس منزلت به دست آمد. از این مقیاس تاکنون برای سنجش منزلت میان افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی و در جوامع مختلف استفاده شده و هر روز بر غنای آن افزوده شده است (ملک، ۱۳۷۴: ۱۰-۹). در مقابل، جامعه‌شناسانی همچون مندراس و گورویچ، اعتبار منزلت سنج نورث و هات را مورد تردید قرار داده و نوشته‌اند: مشکل اول این است که آیا اجماع نظر اشخاص آن قدر هست که ارقام این مقیاس را معنادار کند یا آنکه ارقام مذکور را صرفاً باید ناشی از میانگین‌های آماری دانست، زیرا مناطق آمریکا از این لحاظ با هم متفاوت هستند (مثلاً در نواحی جنوبی، مشاغل علمی نمره کمتری گرفته‌اند تا در نواحی شمالی). اما مشکل دومی هم وجود دارد و آن این است که آیا این مقیاس را باید یگانه مقیاس دانست. مثلاً می‌توان برای دهقانان از یک سو و پزشکان از سوی دیگر حیثیتی (منزلت) قائل بود، بی‌آنکه الزاماً هر دو دسته روی یک مقیاس یعنی یکی بالاتر از دیگری قرار گرفته باشند. لذا ممکن است پزشک به دلیل علم خویش، وزیر به دلیل قدرت خویش و دهقان به خاطر زحمات خویش مورد احترام باشند (ملک، ۱۳۷۴: ۱۰-۹). به این ترتیب، آنگاه که از منزلت اجتماعی معلم سخن به میان می‌آید، می‌توان گفت این جایگاه، عبارت از ارزشی است که یک گروه برای یک نقش اجتماعی قایل است" (آگ برن و نیم کف، ۱۳۴۵: ۱۵۵). چنانچه اشاره شد منزلت اجتماعی رابطه تنگاتنگی با پایگاه اجتماعی دارد. پایگاه اجتماعی از سه بعد اقتصادی (میزان ثروت - میزان در آمد - ناحیه و محل سکونت) و بعد فرهنگی (سطح تحصیلات) و بعد اجتماعی (نوع شغل) تشکیل می‌شود. بعد اجتماعی پایگاه منزلت شغلی نامیده می‌شود که پایگاه اجتماعی افراد یک سازمان را نشان می‌دهد. (میچل، ترجمه شکر کن: ۱۳۸۹). منزلت اجتماعی هر شغل به سه عامل بستگی دارد:

۱- قدرت شغل برای کسب در آمد و ثروت

۲- میزان امتیازات شغل برای کسب در آمد و ثروت

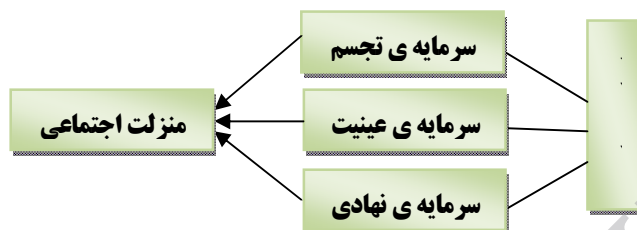
۳- اهمیت خدماتی که شغل به جامعه ارایه می‌کند.

مشاغل قدرتمند پر درآمد و با اهمیت مانند شغل پزشکی به طور معمول احترام بیشتری دارند و در مقابل منزلت اجتماعی مشاغل کارگری که قدرت یا امتیازی ندارند شدپایین تر است.

مدل نظری تحقیق

مدل حاضر بر اساس پشتوانه نظری تحقیق و نظریه بوردیو به شکل زیر طراحی شد.

فرضیه ها

با توجه به مدل نظری تحقیق فرضیات زیر برای بررسی ارائه می گردد:

الف- فرضیه اصلی تحقیق

۱- بین سرمایه‌ی فرهنگی دبیران با منزلت اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.

ب- فرضیات فرعی تحقیق

۱- بین بعد تجسم یافته (سرمایه بدنی و فردی) سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه وجود دارد.

۲- بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه وجود دارد.

۳- بین بعد نهادی یا ضابطه ای سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نوع همبستگی و از نظر نحوه گردآوری داده‌های مورد نیاز از نوع پیمایشی محسوب می‌شود. بنابراین در این تحقیق به صورت کاربردی، تأثیر سرمایه فرهنگی بر منزلت اجتماعی مشخص شده، سپس از طریق پرسشنامه، اطلاعات لازم گردآوری شده است. پرسش نامه بر اساس مطالعات نظری درمتون و تحقیقات قبلی تدوین و تنظیم گردیده است. در این پژوهش برای اندازه‌گیری ضریب قابلیت اعتماد تعداد ۳۰ پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار اسپس اس، ضریب

آلفای کرونباخ ۵ برای پرسشنامه محاسبه شد که مقدار آن برابر با $0.85/7$ درصد به دست آمد. بنابراین می توان گفت که پرسشنامه طراحی شده برای انجام این پژوهش از قابلیت اعتماد کافی برخوردار می باشد. گفتنی است که جامعه آماری این تحقیق را کلیه دبیران شاغل در مدارس متوسطه شهر خلخال در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ تشکیل می دهند. پس از استعلام از اداره آموزش و پرورش شهر خلخال مشخص گردید که تعداد ۱۲۰ نفر دبیر به صورت رسمی در مدارس متوسطه این شهر مشغول به تحصیل می باشند. که از این تعداد ۶۲ نفر زن و ۵۸ نفر مرد بوده اند. در این تحقیق به جهت اینکه جامعه آماری محدود می باشد ضرورتی بر نمونه گیری احساس نمی شود و در نتیجه کل جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفتند. از این رو روش نمونه گیری کل شماری است.

تحلیل داده ها

الف- توصیف اجمالی نمونه

بر اساس اطلاعات از بین نمونه مورد بررسی ۶۲ نفر (۵۲ درصد) زن و ۵۸ نفر (۴۸ درصد) مرد هستند. در خصوص رشته تدریس، ۵۵ نفر (۴۶ درصد) از پاسخگویان در رشته علوم پایه و ۶۵ نفر (۵۴ درصد) هم در رشته علوم انسانی تدریس می کنند. ۹۵ نفر (۸۰ درصد) از پاسخگویان اعلام کرده اند که مدرک زبان های خارجی ندارند و در این بین فقط ۲۵ نفر (۲۰ درصد) دارای مدرک زبان خارجه هستند. در خصوص وضعیت مسکن، ۹۸ نفر (۸۲ درصد) از پاسخگویان دارای منزل شخصی و ۲۲ نفر (۱۸ درصد) از آنها نیز دارای خانه های اجاره ای بوده اند.

در این مطالعه، جهت بررسی متغیر منزلت، از سه شاخص احترام و نفوذ، درآمد و ثروت، ارزش و اهمیت استفاده شده است که هر شاخص، خود از چندین گویه تشکیل شده است. طبق نتایج به دست آمده در خصوص شاخص احترام و نفوذ معلمان در سطح جامعه ۴۷ درصد پاسخگویان موافق، ۲۱ مخالف و ۳۲ درصد نیز گزینه تاحدودی را انتخاب کرده اند. شاخص دوم نیز نشان می دهد فقط ۱۲ درصد پاسخگویان درآمد و ثروت معلمان را زیاد توصیف نموده اند و ۶۷ درصد نیز ابراز مخالفت کرده اند. در رابطه با شاخص سوم یعنی "ارزش و اهمیت" حدود یک سوم پاسخگویان (۳۱.۵ درصد) موافق، ۳۷.۵ درصد مخالف و مابقی نیز گزینه تاحدودی را انتخاب کرده اند. در مجموع ۳۰ درصد پاسخگویان با جایگاه و منزلت اجتماعی معلمان در جامعه ارزیابی مثبت داشته و در مقابل ۴۲ درصد ارزیابی منفی نموده اند و ۲۸ درصد نیز در حالت بینابین قرار دارند.

سرمایه فرهنگی با توجه به تقسیم بندی بورديو در سه بعد شامل سرمایه فرهنگی تجسم یافته یا متجسد (سرمایه بدنی و فردی)، سرمایه ی فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی نهادی و ضابطه ای مورد سنجش قرار گرفته است. بر اساس نتایج به دست آمده برای شاخص تجسم یافته (سرمایه بدنی و فردی) ۸۵.۵ درصد گزینه زیاد، ۱۳.۵ درصد گزینه تاحدودی و یک درصد نیز گزینه کم را انتخاب نموده

° .Cronbachs Alpha

اند. برای شاخص سرمایه فرهنگی عینیت یافته نیز ۳۸ درصد گزینه زیاد، ۳۱ درصد گزینه تاحدودی و ۳۱ درصد نیز گزینه کم را بیان نموده اند.

گفتنی است که در این مطالعه، جهت بررسی بعد نهادی سرمایه فرهنگی، از چهار شاخص مدرک تحصیلی فرد، مدرک تحصیلی پدر، مدرک تحصیلی مادر و مدرک زبان های خارجی استفاده شده است. طبق نتایج حاصل ۹۵ نفر (۷۹ درصد) از پاسخگویان دارای مدرک لیسانس بوده اند که بیشترین فراوانی را شامل می شود. بعد از این، فوق لیسانس با ۲۵ نفر (۲۱ درصد) مدرک تحصیلی پاسخگویان را تشکیل می دهند. در رابطه با مدرک تحصیلی پدران پاسخگویان می توان گفت که اکثریت آن ها یا بی سواد یا با مدرک تحصیلی ابتدائی بوده اند (۸۱ نفر، ۶۷ درصد). کمترین فراوانی هم مربوط به مدرک تحصیلی فوق دیپلم و لیسانس که هر کدام با ۷ نفر (۶ درصد) می باشند. در این بین مدرک تحصیلی متوسطه با ۱۰ نفر (۸ درصد) و دیپلم با ۱۵ نفر (۱۳ درصد) متوسط فراوانی ها را به خود اختصاص داده اند.

در رابطه با مدرک تحصیلی مادران پاسخگویان می توان گفت که اکثریت آن ها یا بی سواد یا با مدرک تحصیلی ابتدائی بوده اند (۱۰۷ نفر، ۸۹ درصد). کمترین فراوانی هم مربوط به مدرک تحصیلی فوق دیپلم و لیسانس که هر کدام با ۷ نفر (۶ درصد) می باشند. در این بین مدرک تحصیلی متوسطه با ۱۰ نفر (۸ درصد) و دیپلم با ۱۵ نفر (۱۳ درصد) متوسط فراوانی ها را به خود اختصاص داده اند. همچنین ۹۵ نفر (۸۰ درصد) از پاسخگویان اعلام کرده اند که مدرک زبان های خارجی ندارند و در این بین فقط ۲۵ نفر (۲۰ درصد) از پاسخگویان به این مسأله مثبت جواب داده اند.

ب- آزمون فرضیات

همانگونه که آمد این تحقیق دارای یک فرضیه اصلی و سه فرضیه فرعی می باشد که نتیجه تحلیل آن در زیر آمده است.

فرضیه اصلی

بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه معنادار وجود دارد. سرمایه فرهنگی در سه بعد و با استفاده از ۲۲ سؤال سنجیده شده است که با ترکیب این ابعاد و پرسش های مربوط به آنها شاخص سرمایه فرهنگی ساخته شده است به این ترتیب شاخص را در سطح فاصله ای در نظر می گیریم. منزلت اجتماعی نیز در سه بعد و با استفاده از ۱۱ سؤال مورد سنجش قرار گرفته است که به این ترتیب شاخص منزلت اجتماعی نیز در سطح فاصله ای در نظر گرفته می شود.

جدول شماره (۱): نتایج حاصل از آزمون همبستگی بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران

متغیرها	مقیاس متغیرها	نوع همبستگی	آماره آزمون	مقدار رابطه	سطح معنی داری (P)
سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی	فاصله ای - فاصله ای	پیرسون	۲	۰/۸۵۸	۰/۰۰۴

بررسی رابطه ی بین سرمایه ی فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران

(مطالعه موردی: دبیران مدارس متوسطه شهر خلخال)

برای آزمون رابطه بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران به جهت اینکه هر دو متغیر در سطح فاصله ای سنجیده شده اند از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون ($r=0/858$) درخصوص رابطه بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران نشان از آن داشت که از لحاظ آماری با اطمینان $0/95$ درصد و سطح خطای کمتر از $0/05$ درصد رابطه آماری معنی داری بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران وجود دارد. از همین روی، می توان گفت که دو متغیر سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران با یکدیگر ارتباط داشته است و در صورت بروز تغییر (افزایش یا کاهش) در یکی از این دو متغیر، شاهد تغییر (افزایش یا کاهش) در دیگر متغیر خواهیم بود. بدین معنی که موقعی که سرمایه فرهنگی مساعدتر و مناسبتر باشد، میزان منزلت اجتماعی در بین دبیران بیشتر است. نتایج حاصل از آزمون رابطه بین سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران زیر آمده است:

فرضیات فرعی

فرضیه ۱: بین بعد تجسم یافته (سرمایه بدنی و فردی) سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه وجود دارد.

برای آزمون رابطه بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی، به جهت اینکه هر دو متغیر در سطح سنجش فاصله ای سنجیده شده است از آزمون همبستگی پیرسون بدین صورت استفاده شده است:

جدول شماره (۲): نتایج حاصل از آزمون همبستگی بین سرمایه تجسم یافته و منزلت اجتماعی دبیران

متغیرها	مقیاس متغیرها	نوع همبستگی	آماره آزمون	مقدار رابطه	سطح معنی داری (P)
سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی	فاصله ای - فاصله ای	پیرسون	r	0/858	0/004

نتیجه آزمون همبستگی پیرسون ($r=0/652$) درخصوص رابطه بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران نشان از آن داشت که از لحاظ آماری با اطمینان $0/99$ درصد و سطح خطای کمتر از $0/01$ درصد رابطه آماری معنی داری بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران وجود دارد. از همین روی، می توان گفت که دو متغیر بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران با یکدیگر ارتباط داشته و در صورت بروز تغییر (افزایش یا کاهش) در یکی از این دو متغیر، شاهد تغییر (افزایش یا کاهش) در دیگر متغیر خواهیم بود. بدین معنی که موقعی که بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی مناسب باشد، میزان منزلت اجتماعی در بین دبیران بیشتر است.

فرضیه ۲: بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه وجود دارد. برای آزمون این فرضیه، به جهت اینکه هر دو متغیر در سطح سنجش فاصله ای سنجیده شده است از آزمون همبستگی پیرسون بدین صورت استفاده شده است:

جدول شماره (۳): نتایج حاصل از آزمون همبستگی بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی و منزلت

اجتماعی					
متغیرها	مقیاس متغیرها	نوع همبستگی	آماره آزمون	مقدار رابطه	سطح معنی داری (P)
سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی	فاصله ای - فاصله ای	پیرسون	۲	۰/۸۵۸	۰/۰۰۴

نتیجه آزمون همبستگی ($r=0/512$) نشان از آن دارد که با اطمینان $0/99$ و سطح خطای کمتر از $0/01$ بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی رابطه مستقیم و مثبت و تقریباً قوی وجود دارد. بدین معنی که دبیرانی که دارای بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی بالایی هستند، در مقایسه با دبیران با بعد عینیت یافته کمتر، منزلت اجتماعی بالایی دارند. فلذا فرضیه دوم مورد تأیید قرار می گیرد.

فرضیه ۳: بین بعد نهادی سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران رابطه وجود دارد. برای آزمون رابطه بین بعد نهادی سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی، به جهت اینکه متغیرها در سطح رتبه ای - فاصله ای سنجیده شده‌اند از آزمون همبستگی اسپرمن بدین صورت استفاده شده است:

جدول شماره (۴): نتایج حاصل از آزمون همبستگی بین بعد نهادی سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی

متغیرها	مقیاس متغیرها	نوع همبستگی	آماره آزمون	مقدار رابطه	سطح معنی داری (P)
سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی	فاصله ای - فاصله ای	پیرسون	۲	۰/۸۵۸	۰/۰۰۴

نتیجه آزمون همبستگی اسپرمن ($Rho=0/721$) درخصوص رابطه بین بعد نهادی سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی نشان از آن داشت که از لحاظ آماری با اطمینان $0/99$ درصد و سطح خطای کمتر از $0/01$ درصد رابطه آماری معنی داری بین بعد نهادی سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی وجود دارد. از همین روی، می توان گفت که دو متغیر بعد نهادی سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی با یکدیگر ارتباط داشته و در صورت بروز تغییر (افزایش یا کاهش) در یکی از این دو متغیر، شاهد تغییر (افزایش یا کاهش) در دیگر متغیر خواهیم بود. فلذا فرضیه سوم تحقیق تأیید می گردد.

پ-تحلیل چند متغیره

برای تحلیل چند متغیره در این تحقیق از رگرسیون چند متغیره استفاده گردید. در معادله رگرسیونی چندمتغیره برای مشخص کردن ضریب تعیین (R^2) و میزان وزن هر متغیر (Beta) مجموعه متغیرهای مستقل وارد معادله می شوند. لازم به یادآوری است؛ به منظور تعیین سهم هر یک از متغیرها در تبیین متغیر وابسته از رگرسیون چندگانه، به روش (Enter) استفاده می شود. در این روش متغیرهای مستقل به طور همزمان وارد تحلیل شده و اثرات آنها بر روی متغیر وابسته تعیین می گردد. متغیرهای مستقلی که وارد معادله رگرسیون چند متغیره شدند عبارتند از: بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی، بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی و بعد نهادی سرمایه فرهنگی.

جدول شماره (۵): خلاصه مدل رگرسیون

بررسی رابطه ی بین سرمایه ی فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران
(مطالعه موردی: دبیران مدارس متوسطه شهر خلخال)

متغیرها	مقیاس متغیرها	نوع همبستگی	آماره آزمون	مقدار رابطه	سطح معنی داری (P)
سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی	فاصله ای - فاصله ای	پیرسون	۲	۰/۸۵۸	۰/۰۰۴

ضریب همبستگی چندگانه R برابر با ۰/۷۲۳ و ضریب تعیین تعدیل شده (R^2) ۰/۳۱ می باشد به این معنی که در مجموع ۳۱ درصد تغییرات منزلت اجتماعی به متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق می باشد. به این ترتیب می توان گفت این متغیرها - اهمیت بالایی جهت تبیین چگونگی منزلت اجتماعی دبیران دارد. برای اطلاع از معنی دار بودن معادله رگرسیونی به جدول تحلیل واریانس رگرسیون در زیر مراجعه می کنیم.

جدول شماره (۶): تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA)

متغیرها	مقیاس متغیرها	نوع همبستگی	آماره آزمون	مقدار رابطه	سطح معنی داری (P)
سرمایه فرهنگی و منزلت اجتماعی	فاصله ای - فاصله ای	پیرسون	۲	۰/۸۵۸	۰/۰۰۴

براساس اطلاعات جدول تحلیل واریانس رگرسیون مقدار F محاسبه شده برابر با ۳۰/۴۹۹ می باشد. با توجه به این که سطح معنی داری کوچکتر از سطح خطاست در نتیجه معادله رگرسیونی مورد تایید قرار می گیرد به این ترتیب ضریب تعیین مشاهده شده در معادله رگرسیون از نظر آماری معنی دار می باشد. برای اطلاع از این که کدام یک از متغیرهای از اهمیت بیشتری برای تبیین منزلت اجتماعی دبیران برخوردارند به جدول ضریب استاندارد شده بتا مراجعه می کنیم.

در جدول زیر سه متغیر مورد بررسی و اهمیت و تاثیر هر کدام از متغیرها بر منزلت اجتماعی دبیران آمده است.

جدول شماره (۷): ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته

متغیرها	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	وزن بتا	آزمون T	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۰/۶۸۶	۰/۸۴۳		۰/۸۰۸	۰/۴۲۳
بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی	۰/۶۱۵	۰/۱۵۸	۰/۳۸۰	۳/۸۹۷	۰/۰۰۰
بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی	۰/۴۹۴	۰/۱۴۳	۰/۳۲۵	۳/۶۹۱	۰/۰۰۰
بعد نهادی سرمایه فرهنگی	۰/۸۱۹	۰/۱۸۸	۰/۴۱۱	۴/۳۳۷	۰/۰۰۰

با توجه به مقدار بتای محاسبه شده در جدول فوق می توان گفت بعد نهادی سرمایه فرهنگی با مقدار بتای ۰/۴۱۱ بیش از سایر متغیرهای قدرت تبیین کنندگی دارد. بعد از این متغیر بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با بتای ۰/۳۸۰ در مقایسه با سایر متغیرها از قدرت تبیین کنندگی بیشتری برخوردار است. بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی دیگر متغیری است که در مرتبه بعدی می تواند منزلت اجتماعی دبیران را تبیین کند.

نتیجه اینکه چنانچه به ترتیب بعد نهادی، تجسم یافته و عینیت یافته سرمایه فرهنگی در شرایط مساعد و مناسب تری باشد می توان انتظار داشت که منزلت اجتماعی دبیران افزایش یابد.

نتیجه گیری

در مجموع می توان گفت سرمایه فرهنگی می تواند در احساس منزلت اجتماعی تأثیرگذار باشد این نتایج همسو با دیدگاه بوردیو در زمینه تاثیر گذاری سرمایه فرهنگی در ذائقه افراد و نیز در احساس ارزشمندی اجتماعی و یا به تعبیری در احساس منزلت اجتماعی است. در نزد بوردیو کارکردهای سرمایه فرهنگی به عنوان یک رابطه اجتماعی درون یک سیستم مبادله ای است و این واژه به همه کالاهای مادی و نمادین گسترش یافته است که میزان و ارزش یک فرد را و به عبارتی جایگاه او را در یک ساختار اجتماعی مخصوص نشان می دهد (هارکر، ۱۳۹۰: ۱۳). کارکردهای سرمایه فرهنگی همانند یک رابطه ای اجتماعی درون یک سیستم مبادله است که خود سرمایه ی فرهنگی شامل دانش فرهنگی انباشته شده است و قدرت و منزلت را به فرد دارنده ی خود اعطا می کند زیرا سرمایه فرهنگی قابلیت تبدیل به انواع دیگر سرمایه، از جمله سرمایه اقتصادی را دراد. به عنوان مثال فردی که به خوبی به زبان انگلیسی مسلط است (بعد نهادی سرمایه فرهنگی) می تواند از طریق آموزش آن به دیگران کسب درآمد کند و درآمد هم به فرد قدرت می دهد. بر این اساس در تبیین نتایج به دست آمده می توان از نقش برجسته سرمایه فرهنگی در احساس احترام و نفوذ، برخورداری از درآمد و ثروت و احساس ارزشمندی و احترام و در یک کلمه در احساس منزلت اجتماعی سخن گفت.

پیشنهادها

پیشنهادهای مبتنی بر نتایج پژوهش به شرح زیر می باشد:

با این که معلمان از سرمایه فردی بالایی برخوردار هستند ولی از لحاظ سرمایه عینیت یافته که شامل رفتارهای فرهنگی و علایق فرهنگی می شود از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند مسؤولان مربوط می توانند با ایجاد بسترهای مناسب از قبیل فراهم آوردن برخی تسهیلات مثل در اختیار گذاشتن بلیت های اماکن فرهنگی و یا در اختیار گذاشتن بن های مخصوص خرید کتاب رفتارها فرهنگی معلمان را تقویت کنند و از این طریق در افزایش سرمایه فرهنگی و در نتیجه افزایش منزلت اجتماعی دبیران تأثیرگذار باشند.

همچنان که اشاره شد بوردیو به غیر از سرمایه فرهنگی اشکال دیگر سرمایه از جمله سرمایه اقتصادی و اجتماعی را در شکل دهی به کنش ها و نگرش های افراد تأثیرگذار می داند بنابراین با انجام تحقیقی در این خصوص تأثیر اشکال دیگر سرمایه را در منزلت اجتماعی معلمان سنجید.

بررسی رابطه‌ی بین سرمایه‌ی فرهنگی و منزلت اجتماعی دبیران
(مطالعه موردی: دبیران مدارس متوسطه شهر خلخال)

منابع

منابع فارسی

- ابراهیمی لویه، ع. (۱۳۸۰). نابرابری اجتماعی و سرمایه فرهنگی (بررسی تأثیر نابرابری اجتماعی بر توزیع سرمایه فرهنگی و نقش سرمایه فرهنگی در بازتولید طبقه اجتماعی)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- اسمیت، ف. (۱۳۸۱)، درآمدی بر نظریه‌های فرهنگی، ترجمه: حسن پویان، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
- افلاکی فرد، حسین. (۱۳۸۰)، بررسی منزلت اجتماعی معلم در نظام تعلیم و تربیت اسلامی از آرمان تا واقعیت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، دانشکده علوم تربیتی.
- آگیلار وفایی، م. (۱۳۷۹). استرس شغلی معلمی: شیوع، منابع و پیامدهای استرس شغلی در میان معلمان مقاطع ابتدایی و متوسطه، فصلنامه پژوهش‌های روان شناختی سال ششم، شماره ۲۱، صص ۶۳-۹۱.
- بیرو، آ. (۱۳۷۴) فرهنگ علوم اجتماع. ی ترجمه باقر ساروخانی. تهران: کیهان.
- تاج بخش، ک. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه، ترجمه: افشین خاکباز، حسن، پویان، تهران: نشر شیرازه.
- تراسبی، د. (۱۳۸۲). اقتصاد و فرهنگ، ترجمه: کاظم فرهادی، نشر نی، تهران، ۱۳۸۲.
- رفیع پور، ف. (۱۳۷۸). آنا تومی جامعه. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سپهرنیا، ر. (۱۳۸۷). طراحی و تدوین الگوی اندازه‌گیری سرمایه فرهنگی در ایران مورد کاوی باشگاه پژوهشگران جوان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- سرمده، غ و همکاران، (۱۳۸۸). بررسی منزلت اجتماعی معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان دوره‌های راهنمایی تحصیلی و متوسطه، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- شارع پور، م. خوش فکر، غ. (۱۳۸۱). نشریه: جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی «نامه علوم اجتماعی، پاییز و زمستان ۱۳۸۱ - شماره ۲۰»
- علیزاده، ا. علی محمد رضایی (۱۳۸۸)، فصلنامه‌ی نوآوری‌های آموزشی، شماره ۲۹، سال هشتم.
- فاضلی، م. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی مصرف موسیقی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، تابستان ۱۳۹۳

فهیمی، ع. (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر بر منزلت اجتماعی پلیس راهنمایی و رانندگی از دیدگاه کارکنان راهنمایی و رانندگی استان اردبیل. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم انتظامی تهران.

کلدی، ع. عسکری، گ. (۱۳۸۲). بررسی میزان رضایت شغلی معلمان ابتدایی آموزش و پرورش شهر تهران. فصلنامه روان شناسی و علوم تربیتی، سال سی و سوم، شماره ۱، صص ۱۲۰-۱۰۳.

لی، ج. (۱۳۸۰). پایگاه اجتماعی معلمان در تایوان، ترجمه کیومرث احمدی، تهران انتشارات نشر نی.

ملک، ح. (۱۳۷۴). جامعه شناس قشرها و نابرابریهای اجتماعی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور. چاپ سوم.

میچل، ت. (۱۳۸۹). مردم در سازمانها: زمینه رفتار سازمانی، ترجمه حسین شکر کن، تهران: انتشارات فروزش، چاپ چهارم.

ورنون، ج. (۲۰۰۰). بررسی پایگاه حرفه‌ای و احساس اجتماعی معلمان در آموزش و پرورش، ترجمه رضا محمدی، تهران، انتشارات سازمان پژوهش.

منابع انگلیسی

Bourdieu, Pierre, (۱۹۸۶), *Distinction: A Social Critique of the Judgments of the Taste*, Translated by Richard Nice, London, Rutledge.